

Чердинцев Ю. Г.,*кандидат юридичних наук, докторант
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В МИТНИХ ОРГАНАХ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. Статтю присвячено теоретико-правовій характеристиці поняття «право на державну службу в митних органах» у контексті адаптації чинного законодавства про державну службу до стандартів ЄС. Визначено, що нормативно-правове регулювання права на державну службу в митних органах визначається цілим рядом нормативно-правових актів, що створюють певну систему законодавства про державну службу в митних органах, які у залежності від їхньої ролі і значення у нормативно-правовому регулюванні питань служби в митних органах слід згрупувати у: 1) засадничі: містять концептуальні положення щодо права на державну службу в митних органах, що є правовою основою вищої юридичної сили для інших нормативно-правових актів з цього питання (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конституція України); 2) основні: визначають змістовно-сутнісну природу права на державну службу в митних органах (МК України, Закони «Про державну службу», «Про очищення влади» і «Про запобігання корупції»); 3) допоміжні: регулюють конкретні питання суспільного життя, що мають загальний характер, і які є невід’ємними умовами права на державну службу в митних органах (Закони: Про громадянство», «Про вищу освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ЦК України, КК України, КУпАП, КАС України, ВК України). Здійснено зіставлення таких суміжних понять, як: «право рівного доступу до державної служби»; «право на державну службу»; «прийняття на службу до митних органів»; «вступ на державну службу». Встановлено, що основним нормативно-правовим актом щодо регулювання права на державну службу в митних органах є Закон «Про державну службу», а МК України регулює особливості цього права. Зазначено, що зміст права на державну службу в митних органах становлять: 1) загальні вимоги; 2) спеціальні вимоги, тобто митні компетенції; 3) обмеження; 4) контракт про проходження державної служби, який є обов’язковим; 5) психофізіологічне опитування із застосуванням поліграфа (за згодою).

Ключові слова: право на державну службу в митних органах, державна служба в митних органах, прийняття на державну службу в митні органи, митні компетенції, обмеження при вступі на службу в митні органи, спеціальні вимоги, контракт про проходження служби в митних органах.

Постановка проблеми. Забезпечення основних завдань митних органів щодо створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, гарантування безпеки суспільства і захист митних інтересів України є можливим тільки за умови функціонування ефективної, прозорої та дієвої системи митних органів, невід’ємним чинником якої є державна служба

в митних органах. У свою чергу, формування авторитетного, професійного та компетентного кадрового потенціалу митних органів безпосередньо залежить від створення належного інституційно-правового та організаційно-процедурного механізму відбору професійних та кваліфікованих осіб для заміщення посад державної служби в митних органах. У контексті наведеного особливого значення набуває питання щодо особливостей правового регулювання права на державну службу в митних органах як квінтесенції інституту державної служби в митних органах.

Стан дослідження. Слід зазначити, що окремим аспектам проблематики права на державну службу в митних органах приділялася увага вітчизняними науковцями і ці доробки стосуються як загальних питань права на державну службу (право на державну службу; вимоги, критерії, обмеження у державній службі – Л. Біла-Тіунова [1–3]; оцінювання державних службовців – Ю. Даниленко-Негара [4], правообмеження у державній службі – К. Зубов [5]; конкурс, посадова особа – Р. Негара [6], судових захист права на державну службу – Є. Фролова [7] та ін.), так і власне питань державної служби у митних органах (В. Слободян [8], Д. Примаченко і Д. Примаченко [9], О. Ковальчук, К. Дубич [10], Л. Дорофєєва, Т. Корнева [11], І. Бахтіярова, О. Бахтіяров [12], О. Черкунов [13] та ін.). Водночас звертає на себе увагу той факт, що питання саме «права на державну службу в митних органах», як складової інституту державної служби в митних органах, залишилися поза увагою науковців, хоча це питання є визначальним для всієї державної служби у митних органах.

Метою статті є надання теоретико-правової характеристики права на державну службу в митних органах у контексті подальшого удосконалення державної служби у контексті її адаптації до стандартів ЄС та з урахуванням реалій сьогодення, що склалися в Україні, та визначення подальших напрямків наукового пошуку з досліджуваної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Звернення до теоретико-правової характеристики права на державну службу в митних органах має за мету: по-перше визначення особливостей його нормативно-правового регулювання; по-друге, надання його сутнісно-змістовної характеристики; по-третє, розмежування його з такими спорідненими поняттями, як: конституційне «право рівного доступу до державної служби»; «право на державну службу», яке використовується у Законі «Про державну службу» [14]; «прийняття на службу до митних органів», яке використовується у ст. 570 МК України [15]; «вступ на державну службу», яке використовується у законодавстві про дипломатичну службу [16].

Важливо зазначити, що нормативно-правове регулювання права на державну службу в митних органах визначається цілим рядом нормативно-правових актів, що створюють певну систему законодавства про державну службу в митних органах, і які, у залежності від їхньої ролі і значення у нормативно-правовому регулюванні питань служби в митних органах, слід згрупувати на засадничі, основні та допоміжні.

1. Засадничі (головні, фундаментальні, визначальні) нормативно-правові акти містять концептуальні положення щодо права на державну службу в митних органах, що є правовою основою вищої юридичної сили для інших нормативно-правових актів з цього питання. До цієї групи слід віднести насамперед Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. ст. 25 якого визначає, що кожен громадянин «має мати без дискримінації й без необґрунтованих обмежень право і можливість допускатися у своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби» [17]. Визначальними у цьому положенні є словосполучення «загальні умови рівності» і «право і можливість допускатися», які свідчать про визначення умовного характеру права на державну службу у названому нормативно-правовому акті.

Логічним продовженням Міжнародного пакту є Конституція України, ст. 38 якої передбачає, що «громадяни мають право рівного доступу до державної служби». Звертає на себе увагу той факт, що тільки в Основному Законі має місце формулювання «право рівного доступу до державної служби», тобто йдеться не про абсолютне «право на державну службу», а про умовне право – «право ... доступу до державної служби». Іншими словами громадянин має право скористатися можливістю вступу на державну службу (за певних умов – *Авт.*), але не має однозначно визначеного права на державну службу, тобто таке право йому не гарантовано, оскільки у цьому разі не діє правило: праву однієї сторони кореспондується обов'язок іншої сторони. Оскільки визначальним у конституційному положенні є фраза «право рівного доступу», саме вона потребує відповідного тлумачення, яке і було надано Верховним Судом у справі у справі № 826/5931/16, в якій зазначено, що «право на доступ до публічної служби не означає, що особі гарантується право на зайняття посади публічної служби. Сутність права на рівний доступ зводиться до того, що такий доступ має бути рівним та заснованим на особистих якостях та досягненнях» [18]. Слід мати на увазі, що окрім наведеного, ст. 38 Конституції України передбачає лише одну вимогу – громадянство України і надає право законом України передбачати інші об'єктивно-необхідні вимоги, використовуючи формулювання «право доступу до ...».

Важливим є те, що конституційне право на рівний доступ до державної служби не тільки визначається Конституцією України, але й гарантується нею у ст. 55, яка визначає, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом» і «кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб». При цьому слід зазначити, що ст. 55 гарантує не абсолютне право на державну службу, а умовне право – право рівного доступу до державної служби.

2. Основні (стрижневі) нормативно-правові акти, які визначають змістовно-сутнісну природу права на державну службу в митних органах. Слід звернути увагу на те, що конституційне «право рівного доступу до державної служби» знайшло своє вті-

лення у ряді спеціальних законів, які регулюють окремі види або підвиди державної служби з використанням різних за редакцією формулювань цього права. При цьому слід зазначити, що формулювання цього права мають різне змістове навантаження:

однозначне визначення такого права – «право на державну службу» – ст. 19 Закону «Про державну службу» (єдиний Закон, який передбачає саме «право на державну службу»);

використання у назві статі понять, які є дотичними до права на державну службу – «вступ на службу» – ст. 12 Закону «Про дипломатичну службу» [16]; «прийняття на службу» – ст. 570 МК України; «вимоги до кандидатів» – ст. 49 Закону «Про Національну поліцію» [19] і ст. 27 Закону «Про прокуратуру» [20];

використання у назві статі поняття, яке не є дотичним до права на державну службу – «працівники ...» – ст. 19 Закону «Про Бюро економічної безпеки України» [21]; ст. 14 Закону «Про Державне бюро розслідувань» [22]; ст. 10 Закону «Про Національне антикорупційне бюро України» [23].

Перш ніж перейти до характеристики цієї групи нормативно-правових актів слід звернути увагу на таку важливу особливість нормативного регулювання права на державну службу в митних органах: відповідно до ч. 3 ст. 569 МК України відносини, що виникають у зв'язку з прийняттям на державну службу до митних органів, її проходженням та припиненням, визначається законодавством про державну службу, крім особливостей, передбачених МК України. Із наведеного слідує, що стосовно державної служби в митних органах у цілому, і права на державну службу в митних органах зокрема, у першу чергу діє законодавство про державну службу і насамперед Закон «Про державну службу», а МК України визначає особливості (тобто виключення), які є характерними тільки для митної служби передбачених. Такий підхід відрізняє державну службу у митних органах від державної спеціалізованої служби (напр., дипломатичної служби), щодо якої діє інше правило: у першу чергу діє спеціальний закон, а в тій частині, яку не урегульовано спеціальним законом – діють норми Закону «Про державну службу». Важливо звернути увагу на те, що такий підхід щодо законодавчого регулювання служби в митних органах передбачено тільки у МК України 2012 р., а попередні МК України 1991 і 2002 рр. [24–25] такого положення не передбачали. Це свідчить про те, що саме з МК України 2012 р. розпочався процес уніфікації правового регулювання служби у митних органах законодавством про державну службу і насамперед Законом «Про державну службу» і такий процес розпочався за час дії Закону «Про державну службу» 1993 р. [26].

Звернення до ст. 570 МК України свідчить про те, що МК України не використовує поняття «право на державну службу в митних органах», а натомість передбачає поняття «прийняття на службу до митних органів», зміст якого визначається у ст. 570 «Прийняття на службу до митних органів». Використання поняття «прийняття на службу до митних органів» є притаманним для митного законодавства у цілому, що підкріплюється ст. 153 МК України (1991), ст. 412 МК України (2002) і відповідно ст. 570 чинного МК України. При цьому слід звернути увагу на те, що змінювалося тільки змістове навантаження цього поняття: від громадянства України, ділових і моральних якостей, освітнього рівня і стану здоров'я та окремих обмежень (МК України 1991 і 2002 рр.) – до: загальних (громадян України, 18 років, ділові і моральні якості, освітній рівень, стан здоров'я) і спеціальних вимог (митних компетенцій), обмеження щодо

вступу, обов'язкового контракту про проходження служби в митних органах: психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа (за згодою), передбачених чинним МК України. Таким чином, поняття «прийняття на службу до митних органів» являє собою сукупність вимог, обмежень, за умови відповідності яким і дотримання яких претендента може бути зараховано на посаду митної служби.

З огляду на те, що у МК України йдеться про «прийняття на службу до митних органів» важливим, як видається, є звернення до ст. 19 Закону «Право на державну службу» Закону «Про державну службу» і насамперед до назви цієї статті для їхнього зіставлення. Серед спеціальних законів про види або підвиди державної служби тільки у Законі «Про державну службу» використовується поняття «право на державну службу». Слідуючи необхідності зіставлення понять «право рівного доступу до державної служби» і «право на державну службу» слід зазначити таке: за змістом ст. 19 Закону «Про державну службу» передбачає іншу редакцію конституційного положення «право рівного доступу до державної служби» шляхом встановлення саме «права на державну службу», водночас обмежуючи його переліком певних умов, зокрема:

1) вимогами: а) громадянство України: ця вимога повністю співпадає з МК України; б) повноліття: хоча у МК України використовується поняття «18 років», за своїм змістом ці поняття співпадають; в) вільне володіння державною мовою. Щодо цієї вимоги слід зазначити, що хоча жодна редакція МК України (1991, 2002, 2012 рр.) не передбачала її, ця вимога залишається однією із важливих при реалізації права на державну службу і у цьому разі діє ст. 19 Закону «Про державну службу». Слід звернути увагу на те, що йдеться про певний рівень володіння державною мовою – «вільне володіння», яке визначається у встановленому законодавством порядку; г) відповідний ступінь вищої освіти: саме так визначено цю умову у Законі і вона відповідає ступеню вищої освіти, передбаченій ст. 5 Закону «Про вищу освіту»: молодших бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії. Натомість, у МК України передбачено поняття «освітній рівень», хоча Закон «Про освіту» передбачає поняття «рівень освіти» і визначає 12 рівнів освіти, серед яких 9 рівнів освіти – після отримання «базової середньої освіти»: профільна середня освіта; перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; фахова передвища освіта; початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти; другий (магістерський) рівень вищої освіти; третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. У зв'язку із такою кількістю рівнів освіти виникає закономірне запитання – чи слід використовувати у ст. 570 МК України таке абстрактне і неточне поняття, як «освітній рівень» замість використання поняття «відповідний ступінь вищої освіти», як це має місце у Законі «Про державну службу»; д) стан здоров'я: ця вимога щодо служби в митних органах передбачається виключно МК України (в усіх його редакціях 1991, 2002, 2012 рр.) і вона є зумовленою особливостями завдань, функцій і службових обов'язків, які покладаються на посадових осіб митних органів;

2) обмеженнями щодо вступу. Якщо проаналізувати обмеження щодо вступу на державну службу, які передбачені ст. 19 Закону «Про державну службу» і ст. 570 МК України, то слід

зазначити, що практично вони співпадають окрім трьох положень, зокрема:

а) обмеження, пов'язаного з притягненням до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Так, Закон «Про державну службу» передбачає строк діє такого обмеження – протягом 3-х років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили, а МК України – протягом останнього року. Як видається такий підхід законодавця не сприяє забезпеченню доброчесності та довіри до посадових осіб митних органів і потребує посилення вимог до претендентів на зайняття посади державної служби в митних органах зокрема через приведення вимоги, передбаченої МК України, щодо «набрання відповідним рішенням суду законної сили щодо притягнення до адміністративної відповідальності протягом одного року» у відповідність до аналогічного положення Закону «Про державну службу» – протягом «3-х років»;

б) обмеження щодо особи, яку було звільнено у зв'язку з неподанням письмової заяви про надання згоди на проходження атестації, передбаченої Законом «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» [27], у зв'язку з письмовою відмовою від проходження такої атестації або на підставі рішення атестаційної комісії про неуспішне проходження зазначеної атестації – протягом 10 років з дня звільнення, яке передбачено тільки МК України і характеризує особливість права на державну службу в митних органах, оскільки Законом «Про державну службу» не передбачено інституту атестації державних службовців;

в) обмеження про те, що на державну службу не може вперше вступити особа чоловічої статі віком до 60 років, яка не пройшла базову загальновійськову підготовку або військову службу, крім осіб, визнаних за станом здоров'я непридатними до військової служби, яке передбачено ст. 19 Закону «Про державну службу» [28]. Це обмеження зумовлено введенням воєнного стану в Україні через агресію росії щодо України і воно характеризується тим, що: по-перше, стосується всієї державної служби і тільки тих осіб, які *утерпе* вступають на державну службу; по-друге, починає застосовуватися: з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану; не раніше ніж через один рік після запровадження базової загальновійськової підготовки, тобто не раніше 01.09.2026 р.; по-третє, не стосується осіб, визнаних за станом здоров'я непридатними до військової служби;

3) запобіганням та недопущенням дискримінації. Одним із питань, що стосується права на державну службу в митних органах, є питання щодо права на державну службу у контексті такої вимоги, як «не допущення будь-якої форми дискримінації при реалізації права на державну службу». У контексті наведеного варто зазначити, що у цьому разі йдеться про необхідність дотримання вимоги щодо запобігання та протидії дискримінації зі сторони суб'єкта призначення або керівника державної служби у державному органі щодо претендента на посаду державної служби при реалізації ним права на державну службу. Це практично єдиний приклад нормативно визначеної вимоги до суб'єкта призначення або керівника державної служби у державному органі при реалізації особою права на державну службу. Ще одна особливість щодо цієї вимоги полягає у тому, що ст. 19 Закону «Про державну службу» передбачає тільки загальне по-

ложення про необхідність запобігання та протидії дискримінації з бланкетним посиланням на Закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [29], який передбачає ознаки та форми дискримінації та визначає механізм запобігання та протидії дискримінації;

4) митні компетенції як спеціальна вимога. Слід звернути увагу на те, що МК України передбачає положення, відповідно до якого спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій «Б» і «В» у митних органах, визначаються з урахуванням митних компетенцій. Тобто, ст. 570 вводить у нормативний обіг поняття «митні компетенції» і передбачає, що це «вимоги до професійної компетентності посадових осіб митних органів, що містять сукупність таких характеристик, як: знань, умінь, навичок, здібностей, мотивів, цінностей», які забезпечують виконання посадовими особами обов'язків на високому рівні для реалізації завдань, покладених на митні органи. Водночас слід звернути увагу на те, що ст. 20 Закону «Про державну службу» оперує таким поняттям, як «компетентність». З огляду на таку неоднаковість понять у чинному законодавстві щодо регулюванню спеціальних вимог до претендентів на посаду державної служби, необхідним є зіставлення понять «компетенція» і «компетентність». Як видається, «компетенція» являє собою сукупність певних характеристик (знань, умінь, навичок, здібностей, мотивів, цінностей тощо), а «компетентність» – це здатність особи застосовувати названі характеристики, тобто компетенцію на практиці, демонструючи відповідні результати. Виходячи із наведеного слід звернути увагу на те, що: МК України передбачає необхідність володіння претендентом тільки компетенцією, тобто знаннями, уміннями, навичками, здібностями, мотивами, цінностями тощо, але при цьому не передбачається здатність претендента застосовувати ці характеристики на практиці з метою досягнення відповідних результатів. Натомість, Закон «Про державну службу» передбачає саме наявність у претендента компетентності, яка не може бути без компетенції. Тобто, Закон передбачає необхідність володіння претендентом таким якісним показником, як «компетентність», який є неможливим без такого кількісного показника, як «компетенція»;

5) контракт. Уперше договірну форму прийняття на державну службу у митні органи було передбачено ст. 153 МК України 1991 р. – «на службу до митних органів приймаються на добровільній договірній основі громадяни ...», тобто договірну форму у державній службі (вірніше у підвиді державної служби) було передбачено ще до запровадження контрактної форми проходження державної служби Законом «Про державну службу». Слід звернути увагу на редакцію відповідного положення: воно є безальтернативним, тобто законодавче положення передбачає тільки таку форму прийняття на службу – «добровільна договірна основа». При цьому доцільно звернути увагу на термінологію – використано поняття «договірна основа», тобто йшлося про договір, який може бути укладено як у письмовій, так і в усній формі, бути безстроковим і строковим. У подальшому МК України 2002 р. уже не передбачав положення щодо договірної форми при прийнятті на службу до митних органів. Натомість, звернення до чинного МК України свідчить про те, що ч. 5 ст. 570 передбачає обов'язкове укладення контракту про проходження служби у митних органах, тобто у цьому разі йдеться про «контракт», тобто більш формалізовану форму договору, яка характеризується тим, що: укладається тільки у письмовій

формі; є тільки строковим (у разі митної служби – до 3-х років); може передбачати окрім істотних умов, визначених МК України, додаткові умови (зокрема, встановлення особи випробування строком від одного до шести місяців з метою визначення її відповідності займаній посаді; проходження психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа; проведення стосовно особи перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя у порядку, встановленому законодавством; згода на ротацию тощо); більш детально визначає права та обов'язки сторін; може передбачати додаткові підстави припинення державної служби [31]. Окрім наведеного слід звернути увагу на те, що на відміну від трудового договору, який регулює виключно трудові відносини, контракт може мати місце в усіх сферах суспільного життя, у т.ч. і у сфері державної служби, що не визначає його однозначно інститутом трудового права, а свідчить про те, що він може мати характеризуватися, як інститут адміністративного права, особливо з огляду на його використання саме у сфері державної служби.

Серед інших нормативно-правових актів, що належать до цієї групи, слід назвати Закони України «Про очищення влади» [32] і «Про запобігання корупції» [33], які: по-перше, надають визначення понять, що є характерними для названих законів і які використовуються чинним законодавством про державну службу; по-друге, передбачають переліки обмежень при призначенні на посади державної служби, які стосуються всієї сфери державної служби.

3. Допоміжні (додаткові) нормативно-правові акти, які регулюють конкретні питання суспільного життя, що мають загальний характер, і які є невід'ємними умовами права на державну службу в митних органах. Оскільки право на державну службу в митних органах пов'язано з певними умовами, самі ці умови й регулюються допоміжними нормативно-правовими актами, зокрема: громадянство України – Закон «Про громадянство» [34]; рівень освіти, компетентність, компетенція – Закони «Про освіту» і «Про вищу освіту» [35]; державна мова – Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [36]; недієздатна особа, обмежено дієздатна особа – ЦК України [37]; судимість, умисне кримінальне правопорушення, позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади – КК України [38]; адміністративна відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією – КУпАП [39]; судовий захист права на державну службу – КАС України [40]; політична неупередженість (передвиборна агітація, статус депутата місцевої ради, кандидат у депутати тощо) – ВК України [41] тощо. При цьому слід зазначити, що названий перелік законів не є вичерпним і цей перелік можна продовжити іншими законами і кодексами, які є дотичними до права на державну службу в митних органах.

Звертає на себе увагу і той факт, що окрім понять «право рівного доступу до державної служби» і «право на державну службу» у законодавстві і, як наслідок, у теорії державної служби використовуються поняття «вступ на державну службу», що зумовлює необхідність зіставлення цих понять. З огляду на теоретико-методологічні доробки вітчизняних науковців з питань державної служби [1–3; 6] можна зробити висновок, що поняття «вступ на державну службу» використовується як у широкому (як матеріальне – «право на державну службу» і процедурне – «поступлення на державну службу»), так і у вузькому (переважно

но як процедура проходження конкурсу на заміщення посади державної служби) розумінні. Такий підхід щодо двоїстого трактування сутності поняття «вступ на державну службу» є цілком прийнятним, оскільки він містить різні критерії сприйняття цього поняття. Стосовно зіставлення понять «право на державну службу» і «вступ на державну службу», видається, що останнє слід сприймати виключно у вузькому розумінні, що дає можливість зазначити, що ці поняття співвідносяться як ціле і частка.

Висновки. Визначено, що нормативно-правове регулювання права на державну службу в митних органах визначається цілим рядом нормативно-правових актів, що створюють певну систему законодавства про державну службу в митних органах, які у залежності від їхньої ролі і значення у нормативно-правовому регулюванні питань служби в митних органах слід згрупувати у: 1) засадничі: містять концептуальні положення щодо права на державну службу в митних органах, що є правовою основою вищої юридичної сили для інших нормативно-правових актів з цього питання (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конституція України); 2) основні: визначають змістовно-сутнісну природу права на державну службу в митних органах (МК України, Закони «Про державну службу», «Про очищення влади» і «Про запобігання корупції»); 3) допоміжні: регулюють конкретні питання суспільного життя, що мають загальний характер, і які є невід’ємними умовами права на державну службу в митних органах (Закони: Про громадянство», «Про вищу освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ЦК України, КК України, КУпАП, КАС України, ВК України). Встановлено, що основним нормативно-правовим актом щодо регулювання права на державну службу в митних органах є Закон «Про державну службу», а МК України регулює особливості цього права. Зазначено, що зміст права на державну службу в митних органах становлять: 1) загальні вимоги; 2) спеціальні вимоги, тобто митні компетенції; 3) обмеження; 4) контракт про проходження державної служби, який є обов’язковим; 5) психофізіологічне опитування із застосуванням поліграфа (за згодою). Визначено, що основними напрямками подальшого наукового пошуку права на державну службу в митних органах є дослідження: контракту про проходження державної служби в митних органах; особливостей митних компетенцій як спеціальних умов права на державну службу; основних напрямків запобігання та протидії дискримінації у сфері митної служби.

Література:

- Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар’єра в Україні: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 540 с.
- Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.
- Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с.
- Даниленко Ю.С. Оцінювання у державній службі: теорія і правове регулювання: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 200 с.
- Зубов К.М. Правообмеження у державній службі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2009.
- Негара Р.В. Конкурс у державній службі: теорія, правове регулювання, практика: дис. ... д-р філософії з права. Одеса, 2021. 300 с.
- Фролова С. Адміністративно-правові аспекти захисту права на державну службу у судовій практиці. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 58–585.
- Слободян В.В. Моделі організації митної служби України за роки незалежності: переваги та недоліки. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 5(22). С. 8–12.
- Примаченко Д.В., Примаченко Д.Д. Правове регулювання вступу на державну службу в митні органи України: сучасний стан та перспективи. *Правова позиція*. 2020. № 1(26). С. 68–76.
- Ковальчук О.В., Дубич К.В. Проблеми реформування державної служби в митних органах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 15. С. 120–126.
- Дорофєєва Л.М., Корнева Т.В. Нові виклики для реформування митної служби України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія «Право». 2021. Вип. 65. С. 233–237.
- Бахтіярова І.Г., Бахтіяров О.А. Публічна служба в митних органах: принципи, завдання та функції. *Актуальні проблеми у сучасній науці*. 2024. № 6(24). С. 461–473.
- Черкунов О.В. Контрактна форма проходження служби в митних органах України: проблеми і перспективи. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 86. Ч. 4 С. 135–139.
- Про державну службу: Закон України від 16.12.2015 р. № 3723-XII. Дата оновлення: 04.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
- Митний кодекс України від 13.03.2012 р. Дата оновлення: 31.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
- Про дипломатичну службу: Закон України від 07.06.2018 р. Дата оновлення: 10.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>.
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
- Рішення Окружного адміністративного суду міста Києва у справі № 826/13806/16 від 27.03.2019 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.
- Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. Дата оновлення: 16.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
- Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. Дата оновлення: 18.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.
- Про Бюро економічної безпеки: Закон України від 28.01.2021 р. Дата оновлення: 30.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
- Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 р. Дата оновлення: 30.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.
- Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. Дата оновлення: 04.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
- Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text> (втратив чинність).
- МК України від 12.12.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12#Text> (втратив чинність).
- МК України від 11.07.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15#Text> (втратив чинність).
- Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів: Закон України від 17.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20#Text>.
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Закон України від 11.04.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#n977>.
- Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.12.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.

30. Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 04.07.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-18#n158>.
31. Про затвердження Порядку укладення контракту про проходження служби в митних органах та Типової форми контракту про проходження служби в митних органах: Постанова КМУ від 04.03.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/238-2025-%D0%BF#n74>.
32. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>.
33. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. Дата оновлення: 30.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
34. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. Дата оновлення: 20.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.
35. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. Дата оновлення: 19.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
36. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України 25.04.2019 р. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
37. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 02.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
38. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 13.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
39. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. Дата оновлення: 13.03.2025. URL: .
40. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. Дата оновлення: 25.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
41. Вибірчий кодекс України від 19.12.2019 р. Дата оновлення: 31.12.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

Cherdyntsev Yu. The right to civil service in customs bodies: certain aspects of the definition of the concept and legal regulation

Summary. The article is devoted to the theoretical and legal characteristics of the concept of «the right to civil service in customs bodies» in the context of adaptation of the current

legislation on civil service to EU standards. It is determined that the regulatory and legal regulation of the right to civil service in customs bodies is determined by a number of regulatory and legal acts that create a certain system of legislation on civil service in customs bodies, and which, depending on their role and importance in the regulatory and legal regulation of issues of service in customs bodies, should be grouped into: 1) fundamental: contain conceptual provisions on the right to civil service in customs bodies, which are the legal basis of higher legal force for other regulatory and legal acts on this issue (International Covenant on Civil and Political Rights, Constitution of Ukraine); 2) basic: determine the substantive nature of the right to civil service in customs bodies (Customs Code of Ukraine, Laws «On Civil Service», «On Purification of Power» and «On Prevention of Corruption»); 3) auxiliary: regulate specific issues of public life, which have a general character, and which are integral conditions of the right to civil service in customs bodies (Laws: «On Citizenship», «On Higher Education», «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language», the Civil Code of Ukraine, the Criminal Code of Ukraine, the Code of Ukraine of Administrative Offenses, the Code of Ukraine of Administrative Judicial Procedure of Ukraine, Electoral Code of Ukraine. A comparison of such related concepts as: «the right to equal access to civil service»; «the right to civil service»; «recruitment to service in customs bodies»; «entry to civil service» was carried out. It was established that the main regulatory legal act regulating the right to civil service in customs bodies is the Law «On Civil Service», and the Customs Code of Ukraine regulates the features of this right. It was established that the content of the right to civil service in customs bodies consists of: 1) general requirements; 2) special requirements, i.e. customs competencies; 3) restrictions; 4) contract; 5) psychophysiological survey using a polygraph (with consent).

Key words: the right to civil service in the customs bodies, civil service in the customs bodies, admission to civil service in the customs bodies, customs competencies, restrictions on entering the service in the customs bodies, special requirements, contract for service in the customs bodies.

Дата надходження статті: 19.08.2025

Дата прийняття статті: 29.08.2025

Опубліковано: 30.09.2025